

Dijkhuis, 10 november 2024

ds. Johan Meijer

gelezen: Marcus 12: 18-27

titel: Wij zijn de eersten niet

Preek

*Gemeente van onze Heer Jezus Christus,
lieve mensen van God*

Gisteren was ik als collega uit de oecumene te gast bij de priesterwijding van James Keuben in de Catharinakathedraal in Utrecht. Dat was net als zijn diakenwijding eerder dit jaar een indrukwekkende viering, zo compleet anders als wanneer er in een Protestantse traditie een predikant wordt bevestigd in het ambt.

Eén van de meest indrukwekkende momenten in die heel lange wijdingsviering is dat de wijdeling helemaal plat gestrekt ter aarde ligt, met het hoofd naar de aarde. Van alle vormen van eerbied de allermeest kwetsbare, de totale toewijding. En tijdens deze zogeheten proststratie wordt dan de litanie van alle heiligen gezongen. Dat is een enorm lange lijst, waaruit er negenenvertig heiligen bij naam werden genoemd. En bij elke naam zingen dan allen: wees onze voorspraak.

Na afloop was er iemand die mij vroeg hoe ik met name dat gedeelte als protestant ervaren had en ik zei dat het niet de eerste keer was dat ik zo'n litanie meegemaakt had en dat ik het indrukwekkend vind, maar dat dit misschien wel een van de meest onderscheiden elementen is uit de Rooms Katholieke en de Protestantse traditie.

De Reformatoren, zoal Luther, Calvijn en Zwingli uitten hevige kritiek op de Rooms Katholieke Kerk van hun dagen, en met name de heiligen moesten het ontgelden. Niet omdat die heiligen zelf verkeerd waren hoor, daar geen misverstand over. Eén voor één waren het voorbeelden van een toegewijd en gelovig leven, van voorbeeldig leven, maar het punt was dat ze aangeroepen werden als een voorspraak bij God, dat ze vereerd werden als waren zij Godzelf en dat Godzelf zo bijna van het toneel verdween. De diepste moeite was dat dat er handel met ze gedreven werd, met hen en met hun relieken. Aflatenhandel, om eeuwig leven te kopen voor geld, veel geld. En dat de genade van Godzelf volledig leek verdwenen. Dát was de moeite die de Reformatoren hadden met heiligen, dat er mee gehandeld werd, dat de Kerk zich ermee verrijkte, ten koste van het angstige gemoed van gewone mensen.

Veertig jaar geleden kwam de Protestantse theoloog Niek Schuman met een bijzonder boek op de markt. De titel was: Wij zijn de eersten niet. Teksten tussen hoop en vrees & een nieuwe getuigenkalender.

Wij zijn de eersten niet. Op deze uitspraak moet natuurlijk nog iets volgen, een nadere bepaling. Wij zijn de eersten niet die... en dan? Vul dan maar verder in, de lijst is lang en wordt nog langer naarmate we ons rekenschap geven van het vele waarin wij niet de eersten zijn.

Wij zijn de eerste niet die met een schreeuw ter wereld kwamen en begonnen aan het leven. Wij zijn de eersten niet die, zij het wel op eigen wijze, proberen in dat leven overleefd te blijven. Wij zijn de eersten niet die onverbiddelijk ook weer zullen sterven of we dat nu willen weten of niet en ook daarin zijn we de eersten niet. Wij delen ons bestaan in de geschiedenis met een onvoorstelbaar groot geheel van levende wezens, die vanaf het moment dat er op onze planeet iets, nog haast onmerkbaar, begin te bewegen elkaar zijn opgevolgd. Sporen van planten en dieren uit verre oude tijden brengen ons iets bij van het besef dat veel, heel veel aan ons bestaan vooraf is gegaan. En dan de mensen! Ergens, ooit, is

de geslachtslijn begonnen. Toen was de mens er, Adam, stof uit stof, maar ook met geest en denkkraft en herinnering. En met zoveel meer indrukwekkende én afschuwwekkende menselijke kwaliteiten.

Wij zijn de eersten niet die proberen de weg te gaan van geloof, hoop en liefde. Zeer velen zijn daarop ons voorgegaan en zij vergezellen ons nog steeds. Gedenk uw gidsen op de weg, staat ergens in de Bijbel, 'let op hun leven en werken, volg het voorbeeld van hun geloof'. Die uitspraak staat in een prachtig stuk over de geloofsvolharding. Wanneer wij op onze beurt die weg gaan, moeten we weten dat wij niet de eersten zijn die geloven- en twijfelen, die proberen te leven uit de hoop en soms alle moed verliezen.

In het tweede deel van Niek Schumans boek worden sommige geloofsgetuigen met name genoemd in een getuigenkalender. Dat is op zichzelf een oud en zinvol gebruik, al is de functie ervan om allerlei redenen meer en meer verloren gegaan. Vooral in Protestantse kringen is men niet verder gegaan dan het memoreren van Bijbelse getuigen. Want de heiligen van de traditie werden immers afgeschaft. Maar daarmee ook een wolk van getuigen, van hen die we door hun moed, hun wanhoop, hun strijd en hun vertrouwen toch mogen noemen. Niet aanbidden, of vereren, maar noemen. Groten van naam, maar ook mensen van dichtbij, mensen uit je eigen leven: grootouders, een onvergetelijke buurvrouw, je overleden partner, een predikant uit je jongere jaren, een moedige fabrieksarbeider, een inspirerende leerkracht, een vrouw, een man, een kind dat je nooit bent vergeten.

En dan komen we dichtbij wat Jezus zegt over de God van Abraham, Izaak en Jacob, die evengoed God van Sara, Rebecca en Rachel en Lea was, de God over wie Jezus kernachtig zegt: Hij is een God van levenden. En zij die niet meer in het aardse leven zijn, behoren tot de levenden. Zij horen er bij, zij zijn deel van onze werkelijkheid, niet zichtbaar zoals in een lichaam, maar aanwezig in het Licht dat niet ver is, maar om ons heen. Zij zijn niet de mensen van voorbij, in de zin van: met hun laatste adem is het over en uit met hen, nee, zij vlinderen bij ons binnen, in woorden en in zinnen. Die mensen van voorbij, die in het Licht zijn en vrij, zoals Hanna Lam het dicht. Die mensen die niet meer gebonden zijn aan hun aardse lichaam en hun gehavende geest, maar die als een getransformeerde vlinder zijn, die ons groeten wil als wij er soms helemaal doorheen zitten.

Geïnspireerd door het boek van Niek Schuman, die naast een zeer inspirerend docent ook een dierbare vriend werd en die ik met eerbied gedenk, geïnspireerd door zijn boek schreef ik in 1996 een lied, toen gezongen is op de Eeuwigheidszondag, de zondag van gedenken.

Lang voor wij zijn geboren
leefden ons mensen voor
vol twijfelende vragen,
soms vallend, dan weer door.
Zij zochten en zij vonden
verloren ook het zicht
kenden hun pijn en wonden
hun duisternis en licht.

Als wij ons soms bedenken

'ik kan het niet alleen',
dan willen zij ons wenken
de mensen van voorheen:
verhalend van hun leven
hun vreugden, hun verdriet.
Weten wij ons omgeven,
wij zijn de eersten niet.

In optocht door de tijden
zien wij een blinkend spoor
van twijfelaars die strijden
van mensen door en door.
Zij die de Heer niet zagen
hebben zijn stem gehoord,
zij durfden het te wagen,
vertrouwend op zijn Woord.

Wij roepen heiligen niet aan om onze voorspraak te zijn bij God, omdat wij in een rechtstreeks verband mogen staan met God, in een levende omgang met de God van Levenden. Maar als ons het leven zwaar valt, het donker om ons heen en in ons is, dan mogen wij aan hen denken, aan de mensen van voorheen. Ons bedenken dat zij net zulke worstelingen gekend hebben als wij, dat nu nachten ook zo donker konden zijn als de onze. Dat ook zij verbijsterd waren als het onheil in hun straten rondwaarde, zoals afgelopen week in de straten van ons Amsterdam. Of dat zij ook het hart vasthielden als er iemand aan de macht kwam die wel heel lelijke dingen riep over anderen, over joden bijvoorbeeld, of over Marokkanen, of over vrouwen of over Protestanten of over Katholieken. Onze grootouders kenden ook hun angstige en benauwde uren. Wij zijn de eersten niet. En we zijn de enigen niet. En dat besef dat wij omgeven zijn door een wolk van medemensen, hier op aarde levend of levend in het Licht, mag ons de moed geven toch onze weg te vervolgen, toch te happen naar hoop, toch te blijven geloven in Licht en in de God van Levenden.

Amen